

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Sive Antinomia Ivris Pontificii Et Cæsarei - per CCL. Differentias plurium
Doctorum auctoritate probatas, singulari studio in certas classes reducta,
discussa, & explicata

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Titvlvs XV. De delictis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61864](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61864)

TITVLVS XV.

De delictis.

Delictum generale nomen est, omne id, quod neglectum, aut prætermisum est, significans. *Festus l. 4. S. Augustinus* definit esse declinationem à bono, qua bonum relinquitur. A crimine distingui colligunt aliqui ex *Glossa Authent. Qua in provincia. C. Vbi de crimine agi oporteat*. Nobis hic pro eodem delictum, peccatum, scelus, & crimen esse poterit.

CCHI.

DIFFERENTIA I.

Iure civili crimina alia sunt publica, alia privata. *l. 1. ff. De publ. iudic. Institut. l. 4. tt. 18*. At Iure Canonico omnia crimina videntur publica esse. *c. Infames. 6. Q. 1. Bartol. 12. Ioan. Bapt. à S. Blasio 61. Decianus l. 2. c. 19 n. 18.*

I. **P**ublicum crimen in Iure dicitur, quod ad omnium pertinet iniuriam, & cuius in iudicio persequendi concessa omnibus licentia est. In *citatis leg.* Numeratur læsa maiestatis crimen, homicidium, adulterium, parricidium. Adde hæresin, simoniam, annonæ defraudatæ, & similia. Hæc accusare permissum cuilibet. Privata censentur quorum iniuria ad privatos pertinet, quorumq; accusatio vel denuncatio ad eum, qui læsus est, tantum pertinet, eiusmodi est contumelia, factum, & *l. Inl. Clarus l. 5. §. 1. n. 4. & 5.*

II. Alio modo publicum crimen appellatur, quod primario & directe bonum commune, seu Remp. lædit, ut apparet in læsa maiest. & prodicione. Privatum vero, quo principaliter privato homini iniuria fit. Et hoc sensu non discrepat Ius civile, & Canonicum, sed priore: quia Ius Canonicum omnibus permittit quodcumque crimen ad Iudicem deferre, ut corrigatur.

III. Quod *Infames attinet Glossa in c. Fures, patere, ait*, quod omne crimen inramet secundum Canones *c. Omnes, & c. sequi. 6. Q. 1.* Item ex hoc. videri, quod omne crimen sit publicum. Infamia autem, de qua hic, durat, donec sublatum sit crimen. *Glo. in c. Illi. 7. Q. 1.* ideo

ideoque post penitentiam cessat infamia talis, quia factus est, & à noticia hominum & estimatione pendet. Quo fit etiam, ut hoc quidem sæculo nequam pati levitate & peccata, & illorum toboles infamia tantum non floccietur. *Jul. Clarus l. 5. §. 1. Tholos. l. 31. c. 29. Gomez.*

l. 3. c. 1. Piafec. Part 1. c. 1. n. 28. Stly. v. Infamia. Diaz. in pract. crim. c. 11. Azor. Tom. 2. l. 6. q. 3. Laym. l. 1. Tr. 5. part. 5. c. 4. Farinac. l. 1. Prax. crim. q. 18. n. 18. ubi monet prædictam distinctionem à consuetudine locorum pendere. V. Albert. de Albertus, Lydium lap. part. 3. c. 10.

CCIV.

DIFFERENTIA 2.

Iure civili nemo tenetur obviare delicto, & defendere alium, nisi sit subiectus potestati, ut filius, servus, vasallus. Gloss. in l. Culpa caret, ff. de Reg.

Iur. Iure Canonico autem quilibet etiam extraneus tenetur obviare delicto. Gloss. in c. 1. de off. deleg. c. Quarta, c.

Dilecto, de sent. excomm. in 6. 23. q. 3. quasi per tot. Decianus l. 2. c. 19. n. 17.

I. Regula Juris in ff. 50. est, Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest. In cujus expositione Decius: Videndum est, inquit, primo, an de iure civili quis teneatur delicto obviare, & alium defendere, cum potest secundo, quid de Jure Canonico? Quod primum attinet, non una omnium DD. sententia est. Nam Glossa negat, quem teneri alieno crimini obviare, & alium defendere, cum potest. Licet enim pro alterius defensione pecuniam accipere: unde colligere licet, eum non obligari. Alii tunc esse obligationem volunt, quando quis sine periculo suo alium defendere potest: alijs cessare obligationem. Gloss. in c. At reprimend. de off. ordin. Non desunt, qui cum Deciano illos tantum obligent, qui subsunt alterius potestati, ut patris, domini, patroni. *Ignes in l. 1. §. Quoad si quis. ad S. Ca. Syllan.*

II Jure Canonico omnes, qui possunt,

Antinomia.

ad impediendum & averrendum alterius delictum teneri. *Glossa & Interpretes colligunt ex c. Quarta 47. de sent. excomm. per illa. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum possint, manifesto facinorosi desunt obviare. Barbof. ibi: Tenetur quilibet, si possit absque periculo, & commode id valeat efficere, delicto committendo obviare, proximumque ab injuria defendere. Covarr. in Reg. Peccatum, part. 2. §. 3. num. 4. Perez. l. 1. Gloss. I. l. i. ordin. tit. 3. Gutier. l. 2. c. 6. n. 104. Hoc enim & huiusmodi societas, & dictamen rationis exigit, ne eos, qui ejusdem nobiscum conditionis sunt in discrimine deseramus, & quam ab omnibus opem requirimus, oblatam necessitate omitteremus. Ex privatis tamen, qui laborantibus, cum absque periculo, & damno suo possunt, non subveniunt, graviter peccant; quamvis ad damni illati per alios restitutionem non obligentur.*

FF.

Nam

Nam prædicta obligatio non ex iustitia commutativa, sed ex charitate provenit, cuius violatio non potest ad compensationem aut restitutionem obligare. *Navarr. c. 24. n. 17. & in c. Sacerdos, de penitent. dist. 6. n. 23. Soto de iust. l. 4. q. 7. art. 3. Gomez. l. 3. c. 2. n. 9. Sayrus in clavi. l. 10. tr. 2. c. 14. Rebell. Part. 1. l. 1. q. 2. Molm. Tract. 4. disp. 18. n. 2.*

Officiales autem, ministri publici, aliiq; qui ex officio, & consequenter lege iustitiæ constituti sunt ad custodiam aliorum vel defensionem omnium damnorum quæ, cum possent, opere & labore suo non impediverunt, reos se faciunt. Ejus generis sunt præfides respectu subditorum in Repub. servi respectu dominorum, l. 1. §. Tulisse, & §. Quid si vulnerati, ff. ad Syllan. Vasalli respectu domini feudi, c. 1. §. Item, qui dominum, de feud. milites respectu Imperatoris. Denique omnes mercede conducti ad præstandam ope-

ram pro conservatione hominum vel rerum alienarum tenentur etiam cum periculo vitæ suæ, quamvis non manifesto defendere sibi commissos, nisi forte mali periculi ve tanta moles sit, ut ab obligatione succurrendi liberare videatur. Nemo enim ad impossibile obligari potest, *Reg. Jur. in 6. sexta.*

III. In hoc ergo Canones à legibus recedunt, quòd hæ civili quædam obligatione contentæ subditis præcipiunt dominorum suorum observantiam, & defensionem in malis occurrentibus: Canones verò, quia illorum finis proprius est animarum salus & perfectio, sincerum charitatis affectum requirunt, ut quisque, quam sibi opem ab aliis præstari desiderat, eam aliis in opportunitate exhibere non omitat. *V. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. Silvest. v. Restitutio, §. 11. n. 13. Barb. 18. c. Sicut dignum, de homic.*

CCV.

DIFFERENTIA 3.

In Legibus furtum definitur contræctatio rei alienæ fraudulosa, &c. l. 1. ff. de furtis, in Canonibus verò largè accipitur pro qualibet illicita contræctatione, c. Dixit Dominus 14. q. 5. Bartolus 18.

FURTUM Theologis propriè est Accceptio rei alienæ (mobilis, & corporalis) occulta. Accipiendo latiùs, ut rapinam, latrocinium, & prædationem includit, contræctatio rei alienæ mobilis & corporalis fraudulosa invito domino, lucri causâ; sive ipsius rei, sive usus rei, sive possessionis. Di-

ctur primò, *Contræctatio*. Quia nec sola voluntas, nec expressa verbis sufficit, *di. l. 1. §. 1.* quamvis coram Deo reos faciat, *c. Vulgaris, de penit. dist. 1.* ex præcepto *Non concupisces*. Secundò, *rei alienæ*. In re propria enim non committitur furtum, nisi alius in ea jus habeat, ex commodato, pignore, &c. *simil.*

simil. l. Cum as pignori, l. Si is, qui rem, ff. eod. Quoad Deum committitur in re propria, quando putatur esse aliena: & non committitur in re aliena, quando creditur esse propria. Tertio, mobilis & corporalis. Quia in immobilibus, puta agro, fundo, & in corporalibus, cujusmodi sunt actiones & servitutes, non committitur furtum, l. Verum, ff. eod. neque enim contrahantur possunt. Quarto, fraudulosa. Qui enim rem suam esse existimat, aut in ea jus habere, non committit furtum, licet aliunde teneatur, perdatque jus, quod habebat: & si non habebat ad restitutionem, vel estimationem illius, quia voluit sibi ipsi jus dicere, §. Quia tamen, Inst. Vi bonorum raptorum, quod tamen Angelus dicit verum esse in foro poli tantum. Quinto, invito Domino. Nam credens dominum

permissurum ex justa causa credendi culpa vacat: secus, si causa justa desit, l. Si is, qui rem, ff. eod. Dicitur autem invitus dominus, quamvis videat auferri rem suam, & taceat, ex timore, scilicet aut verecundia, l. penult. ff. eod. alias non contradicendo, quando potest, consentire ceterum, Argum. c. Error, dist. 83. Sexto, lucri causa. Nam qui alterius servam solius libidinis causa rapit, non dicitur furtum committere, l. Verum, ff. eod. Denique dicitur ipse rei, vel usus ipsius, vel possessionis. Fur namque est, non ille tantum, qui rei dominium appetit, sed etiam, qui in ea lucrari vult usum, aut possessionem, l. Qui furum, ff. eod. & tenetur ad estimationem ipsius, Silv. v. Furtum. Solo l. 5. q. 3. Fillius. Tr. 31. c. 10.

CCVI.

DIFFERENTIA 4.

Iure Canonico raptor dicitur cum non desponsata, non autem cum desponsata, c. Cum causa, de rapt. c. Statutum 27. q. 2. sed iure civili raptus etiam cum desponsata committitur: l. i. C. de raptis Virg. Bart. 126. Ioann. Bapt. à S. Blasio 142.

L Vcii III. resolutio est in c. Cum causa, de raptorib. Cum raptus dicitur committi, ubi nihil ante de nuptiis agitur, ipse raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, licet parentes reclamarent, ex quibus sequitur Iulii Clari descriptionem minus perfectam esse, Raptum committit, qui mulie-

rem libidinis causa ad alium locum conducit. Dicendum erat, qui mulierem non desponsatam vi abducit. Quod posterius de vi etiam Scholiastes ipse annotavit, eodem vitio laborat illa Gotsfredi relata à Silvestro in v. Raptus: Raptus est violenta receptio mulierum, nisi velis dicere,

Ff. 2

dicere, accommodatam non Canonibus, sed legibus esse.

II. Raptus igitur juxta prædictum Canonem est, quando puella invita, vel renitentibus parentibus, vel illis, qui parentum loco sunt, per vim abducitur, ad libidinem complendam, vel matrimonium contrahendum. Unde sequitur, blanditiis abductam in seculis parentibus non propriè raptam censerì, respectu pœnarum, quæ raptoribus constitutæ sunt.

III. In hoc igitur Jus civile dissentit ab ecclesiastico, quòd perinde habet ad incurrendam pœnam mortis, sive

desponsatam quis, sive non desponsatam vi abduxerit. Raptores, ait Iustinianus l. 1. de raptu Virg. honestarum virginum, vel ingenuarum, sive jam desponsatæ fuerint, sive non, vel quarumlibet viduarum, licet libertinæ, & servæ aliorum sint, capitis supplicio plectendos decernimus. De quo plura apud In-Clarum §. Raptus. Decian. l. 8. c. 7. & c. 12. Bellarm. de Matrim. c. 23. Layman l. 5. Tract. 13. part. 4. c. 23. Connec. de impedim. Matrim. disp. 31. dub. 4. Henric. l. 12. c. 13. n. 3. Tolet. l. 7. c. 11. Sanchez de Matr. l. 7. disp. 12. Ignat. Lopez in pract. crim. c. 82.

CCVII.

DIFFERENTIA §.

Iure civili stuprum committitur in virgine, vidua, puero, & muliere soluta.
l. Stuprum n. ff. de adult. l. 3. ff. de concubinis. *Iure Canonico autem stuprum propriè est Virginis defloratio, c. Lex 36. q. 1. licet quandoque etiam ponatur pro adulterio, c. Nemò 32. q. 4. c. Idololat. a 18. q. 2. Bartol. 90.*

I. Stuprum Legistis generaliter est coitus lege prohibitus, isque duplex. Unus cum nupta, qui dicitur adulterium: vel cum cognatis, aut sacris virginibus: alter cum qualibet persona, cui vis infertur, etiamsi ancilla sit. Inter stuprum verò, & adulterium hoc interesse quidam putant, quod adulterium in nupta, stuprum in vidua committitur. Sed *Lex Julia de adult.* hoc verbo indifferenter utitur; Denique stuprum cum omni muliere libera committitur, quæ neque uxoris, neque concubinae loco sit. *Wesembec. l. 48 ff. tit. 5. Az. in summ. l. 9. §. 2. Stuprum, inquit, est lo-*

cietas turpis, consortium turpe, & committitur in virginem, vel viduam, nisi meretrix sit, vel licita concubina. Item committitur in puerum, l. Inter, §. 1. l. Stuprum 34. ff. de adult. & potest accusatio de stupro institui intra quinquennium. Nota obiter, §. 1. l. Inter, stuprum & adulterium promiscuè & abusive sumi, quia propriè adulterium in nuptam committitur.

II. Multò aliter Theologi, & Canonistæ, quibus stuprum luxuriæ quædam species est, & non nisi cum virgine sub parentum cura vivente committitur. *S. Th. 2. 2. q. 154. art. 6. Vbi ita ratiocinatur:*

natur: Quando circa materiam alicujus vitii occurrit aliqua specialis deformitas, ponenda est determinata species illius vitii. Luxuria autem est peccatum circa Venerea: in virgine autem sub custodia patris existente quaedam deformitas specialis occurrit, si corrupatur, tum ex parte puellæ, quæ ex hoc, quod violatur, nullâ pactione conjugali præcedente impeditur à legitimo matrimo-

nio consequendo, & ponitur in viâ meretricandi; à qua retrahebatur, ne signaculum virginittatis amitteret: tum etiam ex parte patris, qui de ejus custodia sollicitudinem gerit. Stuprum igitur luxuriæ species determinata est. V. Azor. III. l. 3. c. 11. q. 5. Fillius. Tract. 30. c. 3. n. 61. Comitol. l. 4. Q. 16. n. 6. Sanchez. l. 7. diff. 24.

CCVIII.

DIFFERENTIA 6.

Jure civili fornicatio simplex non videtur prohibita esse l. 2. C. de donat. inter vir. & ux. l. In concubinato, ff. de concubinis. Jure Canonico autem qualibet fornicatio prohibetur, c. Nemo 32. q. 4. c. de priori 31. de appell. Bartol. 91. Galvan. 45.

I. *L. 2. C. de donat. inter vir. & uxorem* summa est, militum focariæ suæ donare non posse, ne à focariis milites hæc ratione fictisquæ adulationibus spolientur. Sunt autem focariæ militum amicæ, à struendo foco denominatæ. Magis perspicuè *lex tertia ff. de concubinis*: In concubinato potest esse & aliena liberta, & ingenua, & maximè ea, quæ obscuro loco nata est, vel quæstum corpore fecit. Vbi *Glossa Gotsfredi*: Pœnam non meretur, quod sit lege permittente. Similia his in *C. Leguntur, tit. de concub. & natur. lib. Ar posterior Leonis Imperatoris constitutio 91. omnino damnat, vocariquæ concubinasum permissionem erratum in Reip. dedecus commissum. Digna cedro vox. Lex illa in æternum silero. V. Zypaun in Analyt. Enarr. l. 3. tit. de cohabit. cleric. & mulier.*

Barb. in c. Ad nostrum, de homicidio volunt.

II. De factis Canonibus totiusquæ Ecclesiæ Orthodoxæ doctrina notum est, omnem ab ea Luxuriæ speciem ut prohibitam. Jure divino damnari, & qui aliter sentiret, esset hæreticus, juxta *Julii Clari dictum in s. Fornicatis, n. 1* aut certè suspectus de hæresi. Inter errores *Beuardorun* septimus est a cõu carnalem, quia ad illum natura inclinatur, malum non esse, quem cum reliquis *Clemens V.* reprobavit *Clem. Ad nostrum, de heret.* Quo loco *Glossa* notat etiam fornicationem simplicem comprehendendi, ut quæ peccatum mortale sit *ad Galat. 5.* ubi præmissâ fornicatione & aliis vitiis, subdit *Apostolus*. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, solum autem mortale excludit à regno Dei. Item præceptum

FF 3 Dialogi

dialogi est: Non mœchaberis, Exodi 20. 35. Et Deuteron. 23. Non erit meretrix, &c. Et I. ad Cor. 16. Fugite fornicationem. Rationem dant, quia fornicatio cedit in damnum prolis, quæ propter patris defectum nec educatur, nec

juvatur & proficit in iis, quæ ad animæ, aut corporis salutem pertinent. V. S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 2. Farinac. Part. 5. q. 138. n. 7. & seq. la Cruz in 6. Prac. Henr. l. 11. c. 8.

CCIX.

DIFFERENTIA 7.

Iure Canonico omnis usura vetita est, c. 3. 4. 5. 7. 10. de usuris. iure civili aliqua permittitur: l. Eos, C. de usur. l. Placuit, ff. eod.

Galvanus 47.

I. **U**suræ est lucrum ex mutuo qua mutuo, pacto vel intentione principali. s. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. Veritam esse sacris Canonibus indubitatum est, ut iure divino & naturali quoque omnium Catholicorum DD. consensu apud Binsfeld. in c. Quia in omni. de usur. q. 1. & Tul. Clar. l. 5. §. Usuræ, qui tamen in ratione assignanda laborant. Genuina est hæc: iustitiæ repugnat in rei unitus commutatione pro alia plus exigere, quam valeat, nisi aliquis titulus conjugatur, cujus intuitu aliquid amplius exigatur. At, qui usuram accipit ex mutuo, plus quam res data valeat, exigit, ergo injuste agit. Major, & consequentia patet, minor probatur. Si pro 500. florenis mutuo datis centum accipis, habes quantum summa data valet. Ultra hanc igitur, quod petis, supra valorem rei data est. Quod si alium titulum assignas, v. g. lucri cessantis, aut damni emergentis, cessat usura, & iniquitas. s. Thom. l. cit. Caietan. ibid. & in summa, v. Usura cum aliis Summistis. Conrad. de contr. Tract. 2. per 37. quæstiones. Navarr. & Binsfeld.

Comment. de usur. Covarr. l. 3. Var. c. 1. Azor. III. l. 5. c. 1. Reginald. l. 23. c. 4. 1a. de Grass. P. 2. c. ult. Less. c. 20. dub. 4. Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. Tanner. III. D. 4. q. 7. D. 3. n. 75.

II. De iure civili DD. variant: Iusta legitimum modum usuras permittere, videtur expressum in l. Eos, qui, de usur. ut agnoscit, & fatetur Cardinalis Lugo disp. 25. sect. 2. n. 13. imò ad exigendum usuras actionem concedit interveniente stipulatione l. 1. & 2. C. de usur. Et hanc communem opinionem esse Alciatus dicit Consil. 36. contrariam verò, quod etiam iure civili per jus Authenticor. usuræ prohibita sint, tenent communiter Glossæ Legistarum, ut Imola loquitur in Clem. 1. num. 8. quem refert Ananias in c. Quia in omnibus, n. 16. de usur. Item Abb. in c. Cum sit generale, n. 18. de summ. Trin. Et hæc opinio, ait Clarus, apud nos servatur, & ab ea non est recedendum. Itaque, confidenter sanè, nullam legem allegando, quæ opposita sententiæ iuris immineat. V. Farinac. l. 2. Consil. 191. à n. 25.

CCX. DIF.

CCX.

DIFFERENTIA 8.

Iure civili permittitur patri filiam, & marito uxorem in adulterio deprehensam occidere: l. Patri 20. ff. de adult. l. Marito 24. cod. Iure Canonico neutrum licet, c. 1. & rel. de homicidio Galvan. 72.

Decian. l. 2. c. 19. n. 8.

I. PAPIANUS in l. 20. citata ait: Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet. Itaque nemo alius ex patribus faciet idem iure: sed nec filiosam. pater. Adde l. 21. 22. & 23. quibus indultæ permissio- nis explicatio continetur. Nam *Iul. Clarus* bene observat, ut prædicta occi- sio impunis sit, requiritur *primò*, ut pa- tere eodem impetu adulterum, & filiam occidat. *Secundò*, ut filia sit in ipsius po- testate. *Tertio*, ut in domo sua vel gene- ri id fiat. *Quarto*, ut filia nupta sit. *Quinò*, ut in ipso actu libidinis deprehendat. His deficientibus impunè non interficiet adulterum, aut filiam. Nec obsta- bit, si adulter clericus sit. Non enim poenam c. *Si quis suadente* incurret, nisi (quod factum) prædictam licentiam Ecclesia improbet, ac damnet. Sed de Iudice & magistratu aliqui dubitant, an liceat deprehensos in adulterio occi- dere? *Verior opinio est* licere, quia lex ne- minem excipit, valetque ad absterren- dum à tali peccato majores, qui inter- dum facilius, & crebrius delinquant. V. *Clarum loc. cit. Farinac. l. 2. criminal. Consl. 141.*

II. De marito extat l. 24. loc. cit.

Marito quoque adulterum uxoris suæ occidere permittitur, sed non quemli- bet, ut patri, Igitur si vilis persona sit adulter, ejus occidendi potestas datur marito, sed in propria domo tantum, alium minime. Si tamen non habitâ ratione dignitatis interfecerit, quia justo dolore motus fecisse creditur, nõ ultimo supplicio, sed mitiore poenâ afficietur, l. *Si adulter. cum incestu, ff. de adult. l. Gracchus C. ead.* Uxorem adulteram quod attinet, Iure Cæsareo non permit- ti occisionem illius *Lesius* existimat, con- tra Theol. quorund. opinionem. Cui non savor, §. *Illud in utroque, l. 24.* Secundam Canones, & divinum jus nec patri filiam adulteram, nec Marito uxorem occidere licet. *Gloss. in c. Inter hac 33 q. 3.* Quid enim hoc aliud, quam vindictam sibi sumere, animam recen- ti scelere maculatam, sublatâ peniten- tiæ, & misericordiæ facultate ad inferos detrudere? V. *Sotol. 5. de iust. q. 1. art. 3. Les. c. 9 D. 5 Farina. Part. 5. q. 121.* ubi ampliaciones, & limitationes enu- merat, cum satius foret, tam no- xiæ permissionis abolitionem procurare.

CCXI. DIF.

DIFFERENTIA 9.

Iure Canonico, quando plures simul unum vulnerarunt, quamvis certum sit, cuius ictu occisus sit, omnes censentur homicida, c. Præsentium, de clerico percussore, c. Sicut dignum, de homic. viol. Iure civili autem homicidare putatur solus ille, cuius ictu perit, l. Si rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar.

l. Huic scripturæ, ff. ad l. Aquil. Bartol. so. Ioann.

Bapt. à S. Blasio 113.

I. *In c. sicut dignum, de occisoribus S.*

Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis ortâ quæstione, quâ pœnâ afficiendi essent, consultus *Alexand. 111.* respondit. Quia voluntas punitur, licet in effectu non sit deducta, eâdem pœnâ dignos esse, qui opere ipso occiderunt, & qui consenserunt, *c. Omnes 17. q. 4.* Ex corde enim procedunt homicidia & adulteria; *c. Occidit 23. q. 8. c. 1. 15. q. 6.* Ex corde, id est, proposito seu voluntate occidendi, cui propter certam deliberationem, & conatum efficacem tribuitur, quicquid vitiosius fuerit in opere perpetratum, *c. Qui petere 22. q. 5. V. Dynum in Reg. 30. de R. l. in 6. In obscuris, &c. Item infra differ. 2. tit. de pœnis.*

II. Legum civilium alia mens est, nimirum in communi rixa attendendum esse ad ictus uniuscujusque, quibus homo percussus interit, ut pro varietate ictuum varia pœna constituarur. Nam ex genere telorum, quibus quisque utus est, colligitur animus occidendi. *Glossa Gottofredi ad l. Si rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar.*

III. In *l. Huic scripturæ, ff. ad l. Aquil.* nihil certius, aut manifestius adfertur, ut merito difficilis, & ardua quæstio

appelletur apud *Iul. Clarum §. de homicidio, n. 37.* qui tribus conclusionibus dirimere nititur. *Prima conclusio*, quando homicidium est deliberatum, & ex proposito, omnes, qui intervenerunt, pœnâ ordinariâ tenentur, sive ex uno, sive ex pluribus vulneribus secuta mors est, & sive unum tantummodo vulnus lethale sit, & reliqua non lethalia. *Secunda*, quando non apparet liquidò, homicidium ex proposito commissum esse, sed aliqua suspiciones adsunt, tunc stante illâ incertitudine omnes torquendi sunt super qualitate animi deliberati. Nihil confitentes in pœnam extraordinariam condemnandi sunt ratione incertitudinis. *Tertia*, cum certò constat, homicidium ex improvilo, & in rixa commissum, distinctione opus est. Vel enim unicum vulnus inflictum est, & inde mors secuta, sed auctor latet, tunc omnes quasi homicidæ puniendi sunt, non tamen pœnâ homicidii ordinariâ: vel plura inflicta sunt vulnera, & auctores noti sunt, sed ex cuius vulnere secuta mors sit, ignoratur, tunc, si omnia lethalia fuerint, omnes tenentur. Si verò unum, vel plura lethalia, & aliqua non lethalia, tunc illi tantum, qui intra-

lerant

lesant lethalia, tenentur de occiso; alii
verò de vulneribus tantum, & hæc
communis omnium sententia est. Deni-
que si certi sint vulnerantes, & nescitur,
quæ vulnera à singulis eorum inflata
sint, tum si omnia lethalia sunt, pariter
omnes tenentur de occiso, si verò unum
tantum lethale, alia verò non lethalia,

pœnâ extraordinariâ Judicis arbitrio
punientur. Ita *Clarus, cum Didaco Covarr.*
in clem. Si furiosus, §. 2. Menochio de ar-
bitrar. Casu 362. Gomez. l. 3. c. 3. num. 36.
qui laudant veteres *Angelum Cynum, Gan-*
dinum, Alex. & similes. Nec recentio-
res dissentiunt.

CCXII.

DIFFERENTIA 10.

Secundum Canones qui vulneravit aliquem etiam in dubio, non potest in sa-
cris ordinibus ministrare, c. Ad audientiam 12. de homic. secundum le-
ges autem, cum dubitatur, an ex vulnere mors illata sit, non tene-
tur vulnerans de occiso, l. Huic scripturæ, §. Si servus,
ff. ad l. Aquil. Bartol. 123.

I. **P**resbyter N. aliquem de familia
sua corrigere volens, cingulum,
quo uti consueverat, ad verberandum
solvens, cui adhærens cultellus è vagina
prorumpens famulum in dorso aliquan-
tulum vulneravit. Vulneratus postea,
cum ex vulnere convaluisset, aliâ gravio-
ri in valetudine correptus è vita decessit.
Consultus de eo casu *Clemens III.* re-
spondit: Quia dubium est, utrum ex oc-
casionem vulneris decesserit, & tutior in
dubiis eligenda via est, injungendum
prædicto presbytero, ut in sacris ordi-
nibus non ministrat, sed pœnitentiâ per-
actâ minoribus ordinibus sit conten-
tus.

II. Unde colligitur *primò* illi, qui et-
iam dans operam relicta non adhibet
sufficientem diligentiam in agendo, im-
purari effectum, & damnum inde secu-
tum. Exemplum in *Judice præstat Me-*
noch. de arbitrar. Casu 341. qui parri læsæ

condemnatur, in quantum facere de-
buit, & per ignaviam aut imperitiam
neglexit. Idem in medico locum habet,
& omnibus, qui pretio conducti sunt
ad operandum, vel serviendum. *Less. c.*
7. dub. 7. Sylv. in v. Culpa, & Negligentia.
Debebat ergo presbyter famulum ver-
beraturus cultellum à vagina tollere, &
seponere. *Secundò* in dubiis, cum de sa-
lute animæ, vel evitandâ rerum lacra-
rum indignâ tractatione agitur, tutio-
rem in partem inclinandum esse, non a-
gendo, sed cessando, juxta *Caietani do-*
ctrinam in summa. V. Opinionis usus. In
operandis non licet opinionem cujus-
cunque assumere, ut *Regulam operis;*
quoniam eo ipso, quod operatio regu-
landa committitur opinioni, commit-
titur regulæ ambiguae, quia opinio o-
mnis ambigua est, utpote cum formi-
dine alterius partis. *Sic S. Thom. quæst.*
7. q. 13. habenti plura beneficia in du-
bio

Gg

bio

bio relinquenda esse suadet: alias peccaturum, magis amando beneficium temporale, quam propriam salutem. Eandem ob causam presbyter, de quo haftenus, jubetur ab administratione majorum ordinum abstinere, quia per id à periculo peccandi remotior est. *V. Navarr. c. 27. n. 219. Silv. v. Homicidium l. x. §. 6. ubi similes casus examinat. Azor. Part. 1. l. 2. c. 16.*

III. Aliud fori civilis ac profani iudicium est, nec quia in alia materia & sine exercetur, eadem cum ecclesiastico cautelâ indiget. Illum ergo, qui vulneraverit quempiam, licet morte postmodum ex ruina, vel alio casu secuta, non reum mortis, sed vulnerationis pro-

nuntiat, ut videre licet in *l. cir. Huius scripturae*. Pro declaratione tres casus *Cepolla distinguit Consil. 61.* Aut constat vulnus per se mortiferum esse, & sine dubio vulnerans de occiso tenetur: aut constat per se mortiferum non esse, sed ex causa superveniente, puta, febris mortem attulit, & non tenetur. Aut denique in dubio sumus, & dicendum, non teneri, nisi de vulnere: quia in dubio non praesumitur occidisse, sed mortem aliunde illatam, *l. Favorabiliores, ff. de Reg. Jur. l. Interpretatione, ff. de pan. Consentietiam Andr. Gaill. l. 2. Obs. III. n. 11. Barbosa in c. Si quatuor 23. q. 2.*

CCXIII.

DIFFERENTIA II.

Iure Canonico servus non tenetur praesferre charitatem domini sui charitati propriae, c. humanum. Dist. 1. iure civili secus est: l. 1. §. eod. autem lecto, ff. ad S. C. Silanianum. Galvaous 45. Decianus l. 2.

c. 19. n. 11.

I. **O**Rdo charitatis ex praescripto juris naturalis est, ut 1. quisque Deum diligat, plus, quam proximum & seipsum, & super omnia. 2. ut diligat seipsum, corpus, & res suas magis, quam proximum suum, & illius res. 3. proximum plus, quam proprium corpus, seu propriam vitam, quoad salutem animae. 4. magis meliores & conjunctiores nobis, & hoc quoad speciem dilectionis, ut scilicet majus bonum velimus magis Deo conjunctis: quantum verò ad dilectionis intensiorem, & extensionem converso: quia inten-

siori affectu, & pluribus rationibus conjunctioribus nobis volumus bonum minus, quos amamus, non solum amicitiam charitatis, sed etiam sanguinis, vel civiliter, & huiusmodi. Possimus tamen optare, ut nobis conjunctiores sint aliis meliores. 5. inter conjunctos nobis plus amamus consanguineos in iis, quae ad naturam spectant, quam concives. 6. Simpliciter magis parentes, quam filios: & è converso in quibusdam angelus, & Silvester in v. *Charitas*. Vnde patet servum non teneri, quoad animam & corporis sui salutem magis domini

num

num suum, quam seipsum diligere.

II. Idem sed alio modo *S. Antoninus* Part. 4. tit. 6. c. 4. §. 8. Quod homo magis diligere debeat corpus proprium, quam alterius cæteris paribus, probatur ita. Sicut se habet anima propria alicujus ad animam alterius, ita proportionaliter se habet corpus proprium ad corpus proximi. Sed anima propria se habet ad animam alterius, ut magis eam, quis diligere debeat, quam alterius. Ergo & corpus suum magis debet diligere, & sic ei potius subvenire cæteris paribus. Quod pro tanto dicitur, quasi quis esset multum utilis communitati, vel Ecclesie, ipse verò parum, laudabiliter, & ex perfectione exponeret corpus suum morti pro illo conservando, quam vis ex necessitate non teneatur. Ita *Antonin. V. S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. Reginald. l. 17. Tr. 3. c. 8. Franc. Suar. de Charit. disp. 13. sect. 3. n. 7. Fill. Tr. 28. c. 2.*

II. Aliis principiis innixa legum civilium dispositio servos, & subditos pro dominorum suorum vitam tuam prodigere jubent. Hadriani Imperatoris *l. cit.* verba sunt: Servi, quoties dominis suis auxilium ferre possunt, non debent salutem suam antepone. Vbi *Gottfredi Glossa*: Mortis metus non excusat servum pro Domini vita ac salute servanda morti recusantem, eadem possis dicere de subdito principem suum in discrimine vite deferente. Adde *Farinacium* Part. 4. de homic. q. 125. tit. 14. n. 310. Servus tenetur Dominum suum defendere, ipsiusque salutem propriam præfer-

re, §. *Tulisse, ff. ad Sillanianum*, cum alii per Albericum in *l. Vi vim, n. 12. Fulgos ibid. n. 4. Iason n. 32.* Ut miles quoque defendere tenetur capitaneum suum, *Modestim. Consil. crimin. 83. n. 15. l. 2. Carrer. in Pract. criminali Tract. de homic.* Omnia hæc si de civili debito, gratitudinis, vel obligatione spontaneam explicentur, in utroque foro locum inveniunt, & dissonantiam tollent.

III. Coronidem ergo hanc cum *F. La Cruz* statuamus artic. 3. de Char. Secundum naturam spiritualem debemus nos magis, quam proximum amare. Debes tamen ex charitate subire damna corporalia ob bonum proximi spirituale. Tenemur enim in extrema necessitate spirituali proximi exponere vitam periculo pro subveniendo illi: sicut deceptum ab hæreticis in articulo mortis teneor, si possum, docere veritatem etiam cum vite periculo. Magis enim est à nobis diligenda vita spiritualis proximi, quam corpus proprium. Sed extra necessitatem non tenetur homo particularis exponere vitam periculo, aut magnam substantiam pro vita spirituali proximi; bene tamen pati aliquod damnum. Secus sit de episcopis, & curatis, qui extra extremam necessitatem sæpe tenentur subvenire subditis cum periculo vite, & honorum. Nunquam tamen tenemur exponere vitam pro vita corporali proximi, nisi alius proximus sit maxime necessarius pro Reip. conservatione. Quia tum exponitur periculo pars pro toto.

DIFFERENTIA 12.

Iure Canonico hastiludia & torneamenta propter periculum animæ, & corporis vetantur, c. 1. de torneam. iure civili secus: l. Imperatores, ff. de pollicitat. l. 1. C. de spectac. Ioann. Bapt. à S. Blasio 29.

Decianus l. 2. c. 19. n. 4.

I. Concilii Lateran. sub Alexandro III. post Innocentii, & Eugenii decreta prohibitio est, ne fiant nundinae, & feria, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicito convenire solent, & ad ostentationem virium suarum temere congregari, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei postcenti penitentia non negetur, ecclesiastica tamen sepulturâ privatur.

II. Post hæc Clemens V. Constitutionem edidit, cuius initium *Passiones*, quâ torneamenta in quibusdam regnis interdixit, omnesque quocunque modo cooperantes excommunicavit, terrasque illorum interdicto subiecit. Sed rigorem illum successor ipsius *Ioannes XXII.* mitigavit, & censuras abrogavit, non mutatâ prohibitionem, ut patet in *Extra. Quia in futurorum.* Iure novo extat decretum *Concil. Trid. Sess. 25. c. 19. de reform. & Pii IV. Constitutio à villa*, quæ privatâ auctoritate instituitur, sub gravibus pœnis tam spiritualibus, quam corporalibus prohibens. quæ quorundam iudicio de solennibus tantum loquitur, sed à *Greg. XIII.* ad non solennia extendi-

tur, ita ut nulli omnino quacunque ex causa absque Magistratus auctoritate indicere, aut suscipere duellum liceat. Quando autem, & quo modo Magistratui permittantur, explicat *Cæteran. in summ. v. Duellum, & Hastiludium. Soto l. 7. de iust. q. 1. art. 4. Ioann. de la Cruz in Prac. v. de homic. D. 6. Suar. Tract. de Char. diff. 13. sect. ult. Petrus à S. Ioseph cod. l. 3. c. 12. Comitola l. 6. q. 13. 14. 15. & seq. Fid. Tr. 29. c. 8.*

III. Leges civiles quòd attinet, in *C. tit. de spectac. Imp. V. Allenf. & Gratianus* non tantum agones gymnicos aliosque ludos permittunt, sed etiam ad illa cohortantur, & felicitis populi studium vocant, quibus captum, & cruentâ voluptate inebriatum alipium suum *S. August. fatetur l. 6. Conf. s. c. 8.* sed postea gladiatores à Constantino monachi cuiusdam persuasione inducto sublatos esse Theodoretus & Nicephorus testantur. Extat *lex Constantini, C. de gladiatoribus penitus tollendis.* Cruenta spectacula in orio civili, & domestica quiete non placent: quapropter omnino gladiatores esse prohibemus, ita *Imperator Constantinus.* Quòd satius ecclesiæ Prælati in id incumbunt, ut eiusmodi nefanda certamina apud Christianos homines invisa exolâque sint, quem

quemadmodum hodie plerisque in locis, præsertim Imperio Romano subiectis exulare cernimus. Non sapere civitates, ait S. Chrysoſt. Homil. de Davide & Saule, quibus ludus pro reſeria habetur. Neque enim ludi ſunt inanis gloriæ cupiditates, quæ ad afficiendum morte adeo ſunt immiſericordes.

IV. Non tamen prohibentur innocua certamina, & ludi, quibus ad ſeriam pugnam erudiantur, & confirmantur militum animi, iisque plurimum creviſſe virtutem bellicam cenſet *Adrianus Contzen l. 8. Polit. c. 20. §. Hinc enim, ubi etiam haſtiludiorum leges promulgar.*

CCXV.

DIFFERENTIA 13.

Ludere Convivii cauſâ ſacri Canones prohibent, c. Inter, de exceſſ. prælat. c. Commeſſationes, diſt. 20. Leges verò permittunt: l. Quid inconvivio, ff. de aleator. Galvanus §. Decianus l. 2. c. 19. n. 16.

I. *In c. Inter dilectos filios, de exceſſ. prælat. mentionit de ludis voluptuoſis, qui extirpandi ſunt. Ludebant nimirum etiam clerici, de ſymbolis, & convivio exhibendo; quæ conſuetudo reprobatoretiã in c. 16. n. 11. & 12. diſt. 44. Non oportet miniſtros aleatis, vel quolibet clericos vel etiam laicos Chriſtianos ex ſymbolis (vulgò commeſſata vocant) convivium celebrare. Item, nõ liceat Sacerdotes, vel clericos convivium facere de conferſis. Nimirum arma clericorum non ſunt aleæ, taxilli, globi, tabellæ, & ſimilia, ſed preces, & lacrymæ. Habitus, quem geſtant luctui, quàm ludo aptior eſt. *Domin. Sorol. 4. de iuſtit. q. 5. art. 2. Concluſ. 2.* Non reprehenduntur tamen peregrini ſimul euntes, & ſcholares ſimul in eodem hoſpicio commorantes, qui ſimul faciunt duodena, & ſymbola, vel etiam foris ad fontes, vel ad alium locum amœnum, vel quæ ſunt ad quotidianum uſum, ut faciunt milites. *Cardin. Turrecem. in c.**

Non oportet, diſt. 44. ſimiliter clericis licet convivia inſtruere ex conferſis pauperum cauſâ, c. Si qui deſpicit, diſt. 42.

II. *Legibus permitti ejuſmodi ludos ex l. Quæ in convivio, de aleator. liquet. Quod in convivio veſcendi cauſâ ponitur, in eam rem familia ludere permittitur. Si ſervus, vel filius ſam. victus fuerit, patri vel domino competit repetitio. Vbi hanc maximam format marginalis Gloſſa Gottofredi: Aleã ludere convivii cauſâ licet. Verùm alii aliter apud Clarum §. Ludus: Certè, qui ludorum incommoda, damnaquæ cum animo ſuo rectè computarint, in eam facile ſententiam conſentiet, ut ſacris ſimul, & profanis hominibus interdican- tur. Sed qui enumerat?*

Tunc ſanus incauti, ſtudioquæ aperimur ab ipſo,

Nudaquæ per ludos pectora noſtra patent.

Ira ſubit, deforme malum, luctuquæ cupido,

Invidiaquæ, & rixaquæ, ſollicituquæ, dolor.

G g 3

Omnia

*Omnia dicuntur, resonat clamoribus aether,
Invocat iratos & sibi quibus Deos.*

*Nulla fides tabula: qua non per vota pe-
tuntur?*

*Et lacrymis vidi saepe madaera genus:
Ovid. l. 3. am.*

Sic ille de animæ noxa, & divina of-
fensa parum sollicitus. Aliter ergo dica-
mus: In ludo invenitur 1. lucrandi studium,
& cupiditas, quæ omnium malorum
radix est. 2. voluntas spoliandi
proximum, id est, rapina. 3. Coacer-
vatio mendaciorum, verba obscæna,
otiosa, vana. 4. Blasphemix, & maledicta.
5. corruptio multorum, qui ad

spectandum, & concupiscendum veni-
unt 6. Scandalum bonorum, & innocen-
centium. 7. amissio pretiosi temporis. 8.
pugnæ & rixæ. 9. contemptus prohibi-
tionis S. M. Ecclesiæ. Ita fere Archid. in
c. Episcopus, dist. 35. adde S. Antoninum,
qui Part. 2. tit. 1. c. 23. tot vitia enume-
rat, quot cubi lusorii notis signati sunt.
De eod. agit Azor. III. l. 5. c. 24. & seq.
Jacob. de Grassis Part. 2. l. 3. c. 8. Item Co-
mitolus l. 3. q. 10. ubi ea, quæ de ludis
per Theologos, & Summistas agitare
solent, decem theorematibus comple-
ctitur.

TITVLVS XVI.

De pœnis.

Columnas Reip. duas supplicium, & præmium esse, Solo-
nis effatum est, multo usû, & tempore comprobatum. Bo-
nis hoc experitur, malis illud formidini est. Genera multa
pro noxarum numero: de quo alibi. Nunc quo dissidio le-
ges, & Canones distent, disquirendum,

CCXVI.

DIFFERENTIA I.

*Iure Canonico alie pœnæ, alie iure civili infliguntur, c. Sicut, d. st. 68. c. Pla-
cuit, D. 18. c. Ad reprimend. de off. ordin. l. Si quis fortè, §. Nunc
genera, cum sequentibus, ff. de pœn. Bartol. 117. Ioann.
Bapt. à S. Blasio 182. Canisius 9.*

I. **D**E hac differentia accuratè De-
cianus l. 2. c. 20. ubi ante omni-
a notat pro nullo crimine quan-
tumvis gravi à Iure Canonico pœnam
sanguinis infligi, c. Inter hac 23. q. 2. c.
Sententiam. Ne clerici, vel monachi. Vbi
Concil. Lateran. præcipit, ne ullus cle-
ricus sententiam sanguinis, aut dicit,
aut pro-